

Nr 18

Utlåtande i anledning av väckta motioner om effektiv kontroll av försäljning eller orderupptagning av varor genom kringresande försäljare.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 24 i första kammaren av herr *Johansson, Theodor*, och herr *Pålsson* samt nr 32 i andra kammaren av herr *Vigelsbo m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag i syfte att få till stånd en bättre kontroll över och ett bättre skydd för köparnas intressen vid direkt försäljning eller orderupptagning av varor genom kringresande försäljare».

Beträffande de skäl som motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen I: 24.

Gällande bestämmelser

Kungl. förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, näringsfrihetsförordningen, undanröjde vid sin tillkomst i huvudsak det system av näringsregleringar, som tidigare förhärskat. I förordningen fastslås näringsfrihetens princip genom stadgandet i 1 § att varje svensk man eller kvinna är berättigad »att i stad eller å landet idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering; att till utrikes ort utföra eller därifrån införa samt inrikes orter emellan fortskaffa varor, ävensom att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart». Denna allmänna näringsfrihet gäller emellertid endast, som det vidare heter i nämnda paragraf, »med de undantag och inskränkningar samt under de villkor i övrigt», som upptages i förordningens följande bestämmelser. De åsyftade förbehållen är av skilda slag bland vilka här må framhållas rätten att själv eller genom annan kringföra varor till salu annorledes än å marknad, s. k. gårdfarihandel. För rätt att idka gårdfarihandel gäller som huvudregel att tillstånd från länsstyrelsen eller överståthållarämbetet erfordras. Tillstånd gäller för viss tid, som ej får utsträckas över tre år. Tillståndsbevis i huvudskrift eller styrkt avskrift skall vid utövande av försäljningen medföras av den eller dem, som utövar försäljningen eller biträder därvid, för att vid anfordran uppvisas. Den myndighet som meddelat tillståndet kan när skälig anledning därtill förekommer återkalla detta.

Från huvudregeln om tillståndstvång för rätt att idka gårdfarihandel gäller ett flertal undantag. Här må lämnas en översikt över de olika fall, där det sålunda, på grund av uttrycklig författningsbestämmelse eller enligt vad i övrigt anses gälla, är medgivet att utan vare sig tillstånd eller anmälan driva gårdfarihandel.

Undantag av lokal art:

Rätt till fri gårdfarihandel gäller

- a) på ort, där säljaren är bosatt (mantalsskrivningsorten),
- b) på ort, där handlande inrättat kontor av stadigvarande beskaffenhet och härom gjort anmälan.

Undantag av personlig art:

Rätt till gårdfarihandel tillkommer

a) idkare av fabriks- eller hantverksrörelse, som är vederbörligen anmäld, dock endast i fråga om egna produkter; gårdfarihandeln får bedrivas endast av fabriks- eller hantverksidkaren själv, hans hustru och hemmavarande barn,

b) lantmän i fråga om fabriks- och hantverksarbeten, vilka såsom föremål för husflit tillverkats av dem själva med biträde av hustru, hemmavarande barn och tjänstehjon,

c) lantmän i fråga om lantmannaprodukter från deras eget jordbruk eller från binäring därtill,

d) s. k. självförsörjare, d. v. s. de som tillverka fabriks- eller hantverksarbeten med biträde endast av hustru och hemmavarande barn och således utan anlitan av annan arbetskraft; dessa ha rätt att genom gårdfarihandel fritt avsätta de sålunda tillverkade produkterna.

Undantag för vissa varuslag:

Rätt till fri gårdfarihandel gäller för den som kringför

- a) livsförnödenheter,
- b) jordbruksalster (dock ej frö, träd och buskar) och ladugårdsprodukter,
- c) alster av inhemsk husslöjd.

Motionerna

I motionerna uttalas att försäljning eller orderupptagning av varor genom kringresande försäljare utgör en form av affärsverksamhet, som är förenad med vissa missförhållanden. Motionärerna framhåller att det finns försäljare som på ett mindre noggrant sätt utnyttjar sin förmåga att övertala kunderna till inköp av varor som de antingen inte har användning för eller också kan inköpa eller beställa i fasta butiker till lägre pris. Motionärerna anför vidare bl. a.:

Försäljarens övertalningsförmåga och vilja blir som regel avgörande. Köparens naturliga rätt att själv bestämma över vilken vara och när en vara bör inköpas påverkas av försäljarens vana och vältalighet. Köparen faller

undan, emedan denne icke har tillräcklig motståndskraft mot försäljarens argumentation eller saknar tillräcklig kännedom om den vara som utbjüdes. Ofta torde dylika mindre nogräknade försäljare uppsöka just sådana kunder, som de förutsätter skall kunna påverkas, t. ex. gamla personer. Många lockas också av till synes förmånliga avbetalningsköp, vilka villkor dock senare kan visa sig vara till ekonomisk förlust för köparen. Dessa avarter i förenämnda affärsverksamhet har varit upphov till ekonomiska svårigheter för många människor, som erhållit sekunda varor till alltför höga priser eller låtit locka sig till att inköpa varor, som de inte haft behov av eller haft råd att skaffa sig. Denna affärsverksamhet betyder också en minskad omsättning för de bofasta köpmännen.

Förutom förenämnda missförhållande, som vissa kringresande försäljare bidragit till, tillkommer ytterligare skäl som särskilt bör uppmärksammas. Det har nämligen enligt underrättelser och meddelanden i pressen visat sig, att kringresande försäljare gjort sig skyldiga till oegentligheter, stölder och även rån. I flera fall synes dessa ha planlagts, varvid man dolt sin avsikt genom att uppträda som försäljare av någon vara för att därmed få ett tillfälle till orientering. Det är särskilt gamla och avlagset boende personer som blivit offer för ojusta affärshandlingar och våld.

Det borde alltså, uttalas vidare i motionerna, vara ett samhällsintresse att försäljning och orderupptagning genom kringresande agenter och försäljare kontrollerades på ett effektivt sätt så att missbruk från illojala försäljares sida förhindrades. I fråga om avbetalningsköpen torde, framhåller motionärerna, de år 1953 genomförda ändringarna i lagen om avbetalningsköp lämna ett relativt gott skydd mot missbruk från säljarens sida. Utanför avbetalningsköpens område vore däremot kontrollen av de kringresande försäljarnas verksamhet sämre. Vilka åtgärder som borde vidtagas för att få till stånd en bättre kontroll av alla kringresande försäljare vore icke möjligt att ange utan en ingående utredning av problemet. De lojala och välkända försäljarna borde givetvis icke utsättas för intrång i sitt förvärvsarbete. Däremot syntes det angeläget att de ojusta metoderna inom ifrågakvarande försäljningsverksamhet kontrollerades för att ge större trygghet åt köparen. En förutsättningslös utredning av dessa problem borde därför enligt motionärernas mening snarast komma till stånd.

Näringsrättsutredningen

Genom beslut den 1 november 1946 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för handelsdepartementet att tillkalla en utredningsman att verkställa utredning om en revision av näringslagstiftningen och avgiva förslag i ämnet. Utredningen, som benämnes *näringsrättsutredningen*, avgav i juli 1952 en promemoria (stencilerad) angående grunderna för en framtida näringslag jämte utkast till en dylik lag. Efter överläggningar med särskilda sakkunniga, som tillkallats att överlägga med utredningsmannen rörande en revision av näringslagstiftningen, har lagutkastet sedermera överarbetats, och i maj 1953 har utredningsmannen avgivit reviderat förslag till näringslag. Utredningsmannen har vidare utrett frågan om näringsfrihetsförordningens

upphävade och inverkan härav på speciallagstiftningen inom näringsrättens område. I samband därmed har bearbetning skett av tidigare avgivna förslag till revision av näringslagstiftningen och motivering härtill. Därjämte har utredningsmannen upprättat förslag till lagstiftning om upphävande av näringsfrihetsförordningen samt om kringföringshandel ävensom utarbetat motivering till dessa författningsförslag. Utredningen beräknas bli avslutad under år 1956.

Utskottet

Frågan om en revision av näringslagstiftningen utreds för närvarande av näringsrättsutredningen. Ett av de spörsmål, som utredningen härvid har att taga ställning till, är frågan om utformningen av bestämmelserna rörande kringföringshandeln. Därvid torde även de av motionärerna påtalade förhållandena i fråga om denna handel komma i betraktande. Utredningen beräknas bli avslutad under innevarande år. I avbidan på resultatet av utredningen bör enligt utskottets mening motionerna icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att förevarande motioner, I: 24 och II: 32, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 mars 1956

På andra lagutskottets vägnar:

ELSA JOHANSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Nils Elowsson, Axel E. Svensson, Sunne, fru Carlqvist, herrar Mannerskantz, Grönkvist, Nils Theodor Larsson* och Åkesson;

från a n d r a kammaren: fru Johansson i Norrköping, herr Nilsson i Göteborg, fru Västberg*, fru Sandström, herrar Lundberg, Carlsson i Bakeröd, fröken Höjer och herr Ahlberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.